

BIBLOS: VALORACIÓ DE RESULTATS

M. Eugènia Serra, Biblioteca de Catalunya

Resum: Aquesta comunicació es presenta com a complement de l'article editat a *Item* on s'exposava la metodologia, disseny i calendari del projecte Biblos. En aquell moment es tractava d'una exposició teòrica ja que tot just havia començat la 1a. fase. La comunicació pretén donar notícia de la pràctica finalització del projecte i de l'experiència resultant de l'utilització d'un sistema poc habitual de retroconversió.

Introducció

El mes d'octubre de 1997 la Biblioteca de Catalunya (BC) va posar en marxa el projecte Biblos, nom que rep la conversió retrospectiva dels catàlegs manuals. La característica més novadora d'aquest projecte era la utilització de la digitalització com a recurs per a donar accés al catàleg per Internet.

Tradicionalment els sistemes de reconversió s'han basat en la còpia d'altres bases de dades o han consistit en la catalogació directa a partir del document o de les fitxes impreses (original o fotocòpia).

En el cas de la Biblioteca de Catalunya es va optar per un sistema que havia de permetre obtenir resultats d'accessibilitat a la informació en terminis molt curts i a preus raonables. En aquests moments a punt de finalitzar el projecte, la Biblioteca de Catalunya es troba en disposició de presentar dades quantitatives i qualitatives del projecte i fer-ne una valoració global.

1. Breu descripció del projecte¹

El projecte consisteix, essencialment, en escanejar les fitxes dels catàlegs, fer-les accessibles a Internet a través d'índexs alfabètics i, posteriorment, utilitzar aquestes mateixes imatges per generar els registres bibliogràfics en format CATMARC.

Conceptualment, el projecte es va considerar com un encàrrec global a una empresa externa, en aquest cas VTLS, que seria no només la responsable de realitzar-lo, sinó també de proporcionar els equipaments específics i el software de gestió d'imatges, i de contractar al personal necessari.

1.1 Fases

Es van establir dues fases diferenciades:

Digitalització²

- Escaneig de les fitxes: 1.067.000, realitzat per l'empresa a la seu de la BC
- Creació d'índexs html, realitzat per la BC, d'acord amb criteris de simplicitat de búsqueda.
- Creació de la base de dades d'imatges i implementació del software que la gestiona, dissenyat i implementat per l'empresa.

- Creació de les pàgines Web d'ajuda per a la consulta dels catàlegs, elaborades per la BC.
- Creació de diferents plantilles de catalogació, en funció de les tipologies de la fitxes (format, tipografia i distribució de les dades), per a facilitar la seva codificació, elaborades per la BC.
- Control de qualitat i assignació de la plantilla corresponent a cada imatge, fet per l'empresa.
- Control de qualitat intern de la pròpia Biblioteca.

Codificació

- Redacció de les especificacions relatives als camps fixos i variables que havien de ser codificats, i pautes per a identificar tipus de documents i llengua, elaborades conjuntament per la BC i l'empresa.
- Codificació de la informació de les fitxes a format CATMARC a partir de les imatges escanejades, realitzada per l'empresa.
- Control de qualitat de l'empresa.
- Control de qualitat de la BC.

1.2 Calendari

En dissenyar el projecte Biblos el calendari que a priori es va establir per a l'execució de cada fase fou:

Fase de digitalització: octubre 1997- gener 1998

Fase de codificació: febrer 1998- gener 1999

Mes endavant es veuran les desviacions que s'han produït d'aquestes previsions i s'analitzaran els motius.

2. Execució del projecte

2.1 Dades quantitatives

Digitalització

- Nombre de fitxes escanejades: 1.067.000 fitxes.
- Un 45% aproximadament eren fitxes manuscrites amb la tinta esvaïda pel pas del temps, amb la corresponent pèrdua de contrast.
- Un 45% de les fitxes, principalment del catàleg de matèries en castellà es trobaven molt deteriorades per l'ús.
- Ritme d'escaneig: 11.000 fitxes diàries, utilitzant tres escàners que treballaven simultàniament 12 h. diàries.
- Percentatges d'imatges acceptades:

Catàleg general d'autors (format cedulari): 97'6 %

Catàleg d'autores - Dipòsit Legal (format estàndard): 99'4 %

Catàleg de matèries (1982-1990): 95'6 %
Catàleg de matèries (1932-1981): aprox. 90 %

Les imatges acceptades, d'acord amb els criteris establerts a les especificacions , haviem de permetre visualitzar les dades amb la mateixa legibilitat que l'original. En el cas dels catàlegs d'autors les fitxes no acceptades ho van ser perquè es tractava d'originals que tampoc es podien llegir bé. Per tant el marge d'error dels usuaris en consultar el catàleg de fitxes electròniques és pràcticament el mateix, que si s'haguessin desplaçat fins a la Biblioteca.

Els resultats d'aquesta fase es pot concloure que han estat satisfactoris, ja que els percentatges d'èxit en el cas dels catàlegs d'autors, a partir dels quals es codifica la informació, han estat força elevats.

Codificació

El total de fitxes a codificar és 440.041 que corresponen a les fitxes principals dels dos catàlegs d'autors.

Aquesta quantitat correspon al total d'imatges, acceptades i rebutjades, ja que les imatges rebutjades, si bé ho van ser a efectes del *Catàleg de fitxes electròniques*, òbviament s'han inclòs a la fase de codificació per aprofitar al màxim la informació.

2.2 Control de qualitat

Digitalització

Es van dur a terme dos processos de control de qualitat sobre les fitxes digitalitzades, un per part de l'empresa i un altre per part de la BC:

- El control de qualitat de l'empresa consistia en visualitzar una per una cadascuna de les fitxes per valorar si la imatge era acceptable o calia tornar a escanejar-la, ajustant els paràmetres d'escaneig a les seves característiques. El nombre màxim de vegades que es digitalitzava una fitxa era de tres abans de rebutjar-la. Aquesta visualització individualitzada de cada imatge s'aprofitava per a identificar si es tractava d'una fitxa que caldria codificar i en cas afirmatiu a quina plantilla de catalogació correspondria.
- El control de qualitat de la BC es va fer amb l'objectiu de validar si s'havien aplicat correctament els criteris d'acceptació. Amb aquesta finalitat es creà un grup de treball amb personal auxiliar de diferents Unitats i Serveis de la Biblioteca ; la participació de persones de diferents Serveis i Unitats es decidí amb la finalitat que tothom es trobés més involucrat en el projecte i alhora més informat de la seva evolució, i per tal que cap Servei o Unitat no se'n ressentís d'una disminució ostensible de personal. Sobre un conjunt de 160.000 imatges corresponents a fitxes dels 2 catàlegs d'autors, es visualitzaren un total de 16.000 imatges, és a dir un 10% . D'aquesta revisió se'n va desprendre que el

control de qualitat efectuat per l'empresa havia estat correcte. Aquest control serví també per a detectar petites incidències, essencialment, fitxes girades 90° i errors en algun nom d'autor als índexs.

Codificació

El control de qualitat de l'empresa consistí principalment en els procediments introduïts en el sistema de treball. Les accions definides en aquesta línia foren:

- Assignar plantilles de catalogació als diferents operadors, de manera que s'especialitzessin en un format de fitxa concret per augmentar el marge d'encert en la codificació i per potenciar la productivitat.
- Codificar i revisar cada imatge per dos operadors diferents i comparar posteriorment els dos registres resultants.

Per part de la Biblioteca de Catalunya, s'analitzaren grups de registres de diferents cintes que permeteren detectar errors o interpretacions errònies del format CATMARC que, una vegada reportats, van ser corregits per VTLS.

El mes de novembre de 1998 es va redactar un informe relatiu a la primera cinta de registres lliurats. L'anàlisi es va fer sobre un grup de cinquanta registres bibliogràfics, ja que es va detectar que les incidències eren recurrents:

- Interpretacions errònies de l'ús dels subcamps d i e de l'etiqueta 245
- Problemes amb la conversió de diacrítics (accents, c trencada, l geminada...)
- Signes de puntuació ISBD (punt o punt i guionet) a final dels camps del títol i de la descripció física
- Ús de majúscules i minúscules

En línies generals l'aplicació dels camps, indicadors i subcamps del format era força correcte.

El mes de gener de 1999 VTLS lliurà a la Biblioteca les cintes corresponents a tot el catàleg de Dipòsit Legal. El resultat del control realitzat sobre aquesta cinta fou que, bàsicament quedaven per resoldre els errors de conversió de diacrítics i de l'ús de majúscules i minúscules.

Al llarg del primer semestre es rebé el 96 % del catàleg general d'autors (format cedulari), però amb les mateixes incidències que els registres de Dipòsit Legal. Davant d'aquesta situació la Biblioteca i VTLS van acordar que l'empresa havia de realitzar un nou control de qualitat per eliminar aquestes errades, motiu pel qual s'acordà d'ajornar 3 mesos més la finalització del projecte, és a dir fins al mes d'octubre, els mesos d'agost i juliol al ser període de vacances no es van tenir en compte.

El mes de juny arribà una nova actualització dels registres del catàleg de Dipòsit Legal, amb un 95% de les incidències resoltes.

Així doncs l'estiu de 1999 la BC ja disposa de les cintes corresponents a la pràctica totalitat dels catàlegs a reconvertir però a l'espera dels darrers processos de control i neteja dels registres decideix ajornar la seva accessibilitat fins al darrer trimestre de l'any 1999.

2.3. Incidències i calendari

Digitalització

La digitalització de les fitxes, d'acord amb la programació feta, s'inicià el mes d'octubre de 1997. El període de digitalització calculat era de 3 mesos, així doncs la previsió inicial era finalitzar el procés de digitalització el mes de gener de 1998 i posar els catàlegs de fitxes electròniques accessibles el mes de febrer.

Les incidències més rellevants que es van produir al llarg d'aquesta fase van ser:

- Escàners. Estava previst disposar d'un servei de suport per resoldre possibles incidències dels escàners, però l'empresa distribuïdora no va complir els requeriments del contracte de suport i 2 dels 3 escàners es van haver d'enviar a reparar a Estats Units. Aquest fet va suposar un retard de 17 dies en la finalització de la digitalització, que es va produir la segona quinzena de febrer.
- Instal·lació del programa de gestió de les imatges en el servidor i comunicacions. El servidor Web de la BC es troba físicament al Centre Informàtic de la Generalitat de Catalunya. Una part important del suport i de la programació i control del projecte es feia des dels Estats Units i es van produir una sèrie d'incidències derivades del sistema de permisos i accessos del Centre, que és molt restringit. Aquest fet va implicar que fins al mes de març tota la instal·lació del servidor no es va trobar activa.

Finalment, la 1a setmana d'abril de 1998 es va donar accés al *Catàleg de fitxes electròniques* via Internet.

Codificació

Les incidències de la fase de codificació ja han quedat exposades en el punt anterior al presentar l'execució d'aquesta fase.

Respecte al calendari inicial que establia la finalització de la codificació a finals de gener i la consulta pública partir del mes de febrer, l'endarreriment final oscil·larà entre els 7-8 mesos ; ara bé si tenim en compte que la fase de digitalització patí un retard de 2 mesos, el retràs real d'aquesta fase , n'és de 6.

En tot cas la BC ha optat per una aposta de qualitat malgrat que suposi un ajornament temporal.

3. Valoració de resultats

Per avaluar el grau de satisfacció respecte a l'objectiu i beneficis previstos a l'inici del projecte, recordarem el seus enunciats.

L'objectiu final del projecte Biblos era convertir la informació bibliogràfica dels catàlegs manuals de la BC en registres en format CATMARC.

Els beneficis que es va preveure d'obtenir a la finalització del projecte foren:

1. Proporcionar accés en línia a tots els catàlegs de la Biblioteca. Fins al mes de març de 1998 l'única forma de consultar els catàlegs anteriors a 1990 era desplaçar-se a la Biblioteca o sol·licitar la informació via correu o telèfon..
2. Difondre el patrimoni bibliogràfic de Catalunya. La BC conserva fons patrimonials de gran valor artístic i intel·lectual procedents de compra i intercanvi, així com nombrosos donatius i és dipositària del Dipòsit Legal de Catalunya. Reuneix per tant una de las col·leccions de caràcter patrimonial més importants del país
3. Potenciar l'intercanvi d'informació
4. Compartir recursos. Mitjançant registres en formats estàndard que puguin ser aprofitats per altres biblioteques. La Biblioteca de Catalunya participa actualment en projectes de cooperació dins l'àmbit de Catalunya (CCUC) i el fet d'oferir tota la informació dels seus fons serà una aportació important per a tota la comunitat.
5. Agilitar el servei d'obtenció de documents

La majoria dels beneficis previstos s'assoliren ja amb la finalització de la 1a. fase, en el moment en que hom podia accedir a les fitxes dels catàlegs de forma remota. Quant a l'impacte de la fase de codificació, donat que els registres encara no es troben accessibles, no s'ha pogut avaluar, però lògicament amb la finalització del projecte és multiplicaran les possibilitats de consulta i consegüentment repercutirà positivament en el rendiment dels serveis.

A continuació entrarem a veure amb una mica més de detall com i en quins aspectes la finalització de la 1a. fase del projecte Biblos ha proporcionat beneficis a la Biblioteca.

Serveis als usuaris

La possibilitat d'accedir als catàlegs de la Biblioteca de forma remota, malgrat les limitacions que representa el *Catàleg de fitxes electròniques* -els usuaris disposen de la consulta per autor i matèria, pero no per títol ni per paraula clau- ha incidit fonamentalment en el servei d'informació bibliogràfica i en el d'obtenció de documents.

En el servei d'informació bibliogràfica s'ha observat que sovint els mateixos lectors quan demanen els documents per a la consulta a la Sala de lectura saben que el document es troba a la Biblioteca ja que prèviament han consultat el *Catàleg de fitxes electròniques* des de casa. No es coneix realment el % d'usuaris que l'utilitzen, ja que no s'ha dut a terme cap enquesta amb aquesta finalitat, i les estadístiques d'accessos a la Web de la Biblioteca, si bé són molt detallades per a la consulta de la base de dades en línia, no discrimina de la resta d'accessos quins han estat al *Catàleg de fitxes electròniques*, però en tot cas és una apreciació vàlida i significativa exposada pels referencistes d'aquest servei.

També hem constatat per consulta directa amb diverses institucions que, des que s'ha fet accessible, aquest catàleg és una de les eines habituals de consulta abans de realitzar qualsevol petició de reproduccions o de documents en préstec interbibliotecari. És el cas de les Universitats de Tarragona, Lleida i Pompeu Fabra, i de la Biblioteca Pública de Tarragona, entre d'altres.

Aquest accés remot facilita i agilita la gestió del servei d'obtenció de documents ja que las peticions arriben a la Biblioteca amb totes les dades necessàries i amb la seguretat que el document es troba a la Biblioteca de Catalunya, comprovacions que anteriorment havia de realitzar el mateix servei.

També simplifica la gestió de la biblioteca peticionària ja que sap a priori si la seva petició tindrà o no una resposta afirmativa, i això redueix el temps de resposta a l'usuari final.

Un dels problemes del *Catàleg de fitxes electròniques* és que en estar basat en la recuperació d'imatges, la consulta no és tan ràpida com seria desitjable. De tota manera pels usuaris "llunyans" ha estat, sens dubte, un avenç significatiu.

Millora de processos i serveis interns

La disponibilitat dels catàlegs via remota ha repercutit també positivament en d'altres serveis de la Biblioteca.

La Biblioteca de Catalunya te distribuïts els serveis entre dos edificis de Barcelona, les sales de lectura i els catàlegs es troben en un d'ells i, el Servei d'Adquisicions, l'Hemeroteca i la Secció de Catalogació de Col·leccions Generals en l'altre. Cadascún d'aquests tres serveis ha de realitzar, amb més o menys freqüència consultes als catàlegs manuals anteriors a 1990:

*El Servei d'Adquisicions comprova sistemàticament l'existència o no d'un document abans d'adquirir-lo.

*La Secció de Catalogació de Col·leccions Generals consulta els catàlegs periòdicament per a prioritzar els documents a processar i com a font d'informació de la catalogació.

*La Hemeroteca consulta diàriament per comprovar las col·leccions de publicacions en sèrie dels catàlegs manuals que completa paulatinamente en base a donatius.

Abans de disposar del catàleg de fitxes en línia, el personal d'aquests serveis havia de desplaçar-se periòdicament d'un a l'altre edifici per realitzar les comprovacions en els catàlegs manuals i, prèviament, preparar les llistes bibliogràfiques dels documents a comprovar.

Des del mes d'abril passat les consultes es fan des del lloc de treball de forma remota. Als PC's utilitzats a cadascun d'aquests serveis per a la consulta del *Catàleg de fitxes electròniques* se'ls va donar accés a Internet i se'ls va ampliar la memòria RAM amb la finalitat de millorar el temps de resposta.

4. Integració dels registres

Els registres codificats resultants del projecte Biblos s'han carregat a una base de dades provisional. Des d'aquesta base es preveu realitzar la càrrega a la base de dades corrent en base a dos tipus de processos complementaris.

1. Càrregues en bloc de col·leccions que per la seva tipologia no és probable que es trobin duplicades al catàleg en línia de 1990 en endavant, i que a més a més disposin de ISBN per que el sistema pugui detectar els possibles duplicats.

2. Traspàs individual de registres i creació de registres d'exemplar

Es preveu disposar de dues persones que a partir de l'any 2000 realitzin aquesta tasca i que a més a més, revisin i unifiquin els encapçalaments, en funció dels registres d'autoritats acceptats existents a la base de la Biblioteca.

A mesura que es traspassin els registres s'eliminaran de la base de dades provisional, de manera que les bases siguin complementàries, d'altra manera podria generar confusió en l'usuari final que accedeixi a consultar-les.

5. Conclusions

En relació amb els beneficis a obtenir amb la realització del projecte Biblos val a dir que les funcions d'accessibilitat, difusió, intercanvi d'informació i millora en la obtenció de documents s'han assolit en certa mesura amb la finalització de la fase de digitalització i previsiblement s'optimitzaran a la finalització del projecte. Quant a la potenciació de la compartició de recursos i la cooperació amb altres biblioteques en l'àmbit de la catalogació, esperem observar els efectes a partir del darrer trimestre del 1999 quan la base de dades de reconversió es trobi accessible.

Per altra banda es pot valorar positivament el fet d'haver realitzat la reconversió a través de la contractació d'una empresa ja que :

- Tot i el retard que s'ha produït, els terminis de realització són sensiblement menors si es té en compte el volum de documents a tractar.
- La Biblioteca no ha hagut de realitzar una inversió en infraestructura o personal que després caldria mantenir.
- Permet seleccionar una empresa especialitzada en el camp específic del projecte que pugui garantir bons resultats.

En el cas de la Biblioteca de Catalunya, a banda de les consideracions anteriors, la valoració de l'experiència de contractació de serveis externs -tendència generalitzada dins l'Administració pública- és positiva. Des del punt de vista de finançament és relativament més senzill obtenir una esponsorització, com en aquest cas, per a dur a terme un projecte amb un inici i un final clars, que incrementar el pressupost ordinari per a infraestructures o contractació de personal.

La participació en el disseny i l'execució del projecte Biblos ha suposat un primer contacte pràctic en l'àmbit de la digitalització, experiència que ben segur serà profitosa de cara als projectes de tractament digital de col·leccions documentals, que la Biblioteca de Catalunya té en estudi .

Notes

---

¹ A títol de recordatori, esmentem breument les tasques realitzades a cada fase. Trobareu una descripció més detallada publicada a: Eugènia Serra, "Biblos : el projecte de conversió retrospectiva de la Biblioteca de Catalunya", *Item*, 21 (1997), p. 220-230

² Com a resultat d'aquesta 1a fase, des de finals de març de 1998 es poden consultar els catàlegs manuals de la biblioteca des de la seva Web: Biblioteca de Catalunya, *Catàlegs de fitxes electròniques*
<<http://www.gencat.es/bc/colleccions/colleccions.html>>